

Kossuth Lajos és a Dunai Konföderáció

Vészes és véres események soha még nem tették olyan időszerré a dunamenti kisállamok szövetségbe tömörülésének gondolatát, mint napjaink félelmetes jelenségei. A nyugaton aránytalanul megnőtt és tervszerűen tenyésztett nagyhatalom imperializmusa őskori mohósággal nyel el viruló országokat és keleteurópai terjeszkedésében — ha csak a keletről most induló valóság és eszme meg nem állítja — semmi sem akadályozhatja meg. Rém üli meg az útjában fekvő, élnikivánó népeket és az ígézettől már védekezni sem tudnak. A nyugati nagyhatalom már megtette első lépéseit Dévényen túl és ezekben a percekben zárult el előle — szerencsére — a határ a román petróleumkutak felé. Úr a lomnici csúcson, a Brenneren, a lengyel mezőkön és a Dolomitok bérceiről Adria kéksége felé mereng. Keleti útjában egy belső ellenállóképesség nélküli magyar társadalmat talál és éppen ezért a százados német álom: a magyar föld gyamatosítása sohasem volt oly közeli valóság, mint ma. (Itt újból mondhatjuk, amit fentebb: ha csak a keletről most indult valóság és eszme útját nem állja a nagy német törekvéseknek Délkeleteurópa felé). A Duna völgyének népei egymással és külpolitikailag közös érdekeikkel szembehelyezkednek — és így az egymással szembehelyezkedett kisépek könnyű zsákmányul szolgálnak a közös ellenségnek, a germán világhódító acélosztagoknak.

A Szovjet Unió politikai és katonai bekapcsolódása az európai kérdésekbe helyrehozhatja a megbontott egyensúlyt. Hanem ezt az egyensúlyt megteremteni maguknak a dunai népeknek ienne feladatuk. Megteremteni a dunai szövetséget az egyes nemzetek teljes demokratikus szabadságának fenntartása mellett, egy szövetséges államtömböt állítani a germán hengerrel szemben. Amilyen mértékben fenyegetett a magyar függetlenség, annyira veszélyeztetett a többi dunavölgyi állam szabadsága is, hiszen intőjeitől most omlott össze Ausztria, Csehszlovákia és Lengyelország, valamennyi a német imperializmus fegyvereitől, éppen ezért csodálatos, hogy a dunai államok szövetségének elfeledett gondolata e fenyegető időkben majdnem kizárólag csak Magyarország ifjú radikális köreiben kezd újra élni.

A dunai szövetség eszméjét első megjelenési formájában is a politikai szükségesség pattantotta ki. „Az eszméknek van bizonyos logikája, mely a politikai helyzet exigenciáiból veszi erejét“, — írta Kossuth Lajos, aki emigrációbeli működése alatt egyik harcosa volt a dunai szövetség gondolatának. Kossuth tudta, hogy a letiport magyar függetlenséget csak a dunai népek együttműködése révén lehet visszaszerezni. A halhatatlan kormányzó Türr

István altábornagynak 1862 június 23-án írja: „A confoederáció eszméje azok közé tartozik, miknek szükségszerűsége annyira a situációban fekszik, hogy vagy ez meg fog történni, vagy Magyarország sem lesz szabad, s a keleti kérdés crise nem nyer oly irányt, mint azt a szabadság érdekei s Európa java kívánják.“ A mai szükségszerűség ismét annyira a situációban, és pedig a germán hódítás által előidézett situációban fekszik, hogy — ha a Szovjet-Unió európai térfoglalása nem ad új irányt a fejlődésnek és situációnak — ismét sürgető kérdéssé válik a dunai konfederáció.

Már 1851-ben, a 48-as magyar függetlenségi harc leverése után előállott helyzet szükségszerűvé tette, úgy a magyar, mint a többi dunai népek egyesülését egy szövetségbe. E felismerés következményeképpen először román emigránsok keresték az összeköttetést a magyar bujdosókkal. Ekkor még a nemzetiségi kérdés rendezése olyan érzékeny felületeket érintett, hogy a terv tervezeti állapotánál tovább nem juthatott. 1851-ben Kossuth török földön foglalkozott a szövetség gondolatával és Kutahiából beküldte az országba alkotmánytervezetét, mely a nemzetiségeknek teljes jogokat biztosított. Évek múltán a román emigráció vezető köreiben is enyhült az addigi merev álláspont a magyarral szemben és 1859-ben katonai szerződés jött létre Klapka György magyar tábornok és Cuza fejedelem között a konfederáció ügyében, amelyet maga Obrenovics Milos szerb fejedelem is elégedetten fogadott. Ez a szerződés már nem kívánja a románlakta magyar földek elszakítását és Romániához csatolását, mint azt az első román tervezetek feltételül szabták, másrésről azonban az erdélyi románoknak közigazgatási, vallási, kulturális, sőt katonai önkormányzatot biztosít. A tervezet záró szavai: „Kell, hogy a testvériség elve vezéreljen mindnyájunkat. Ez vezethet csak azon célhoz, mely felé törekednünk kell. S ez a cél: a három dunai államnak, Magyar, Szerb és Moldva-Oláh országnak konfederációja.“

Ez a tervezet inkább Klapka műve volt a románság vezéréivel, mint Kossuthé és a tervezet főleg a románok bizalmatlansága s a közbejött francia-osztrák békekötés miatt megvalósulásig nem jutott. Kossuth inkább dolgozott a szövetség tervén és 1862-ben — titoksértés folytán — nyilvánosságra került a dunai szövetség terve.

A tervezet bevezető részében Kossuth eszményi képet fest a megvalósítandó szövetségről:

„Azon országok mindenkép sajátlagos viszonyai, melyek a Kárpátok és a Duna, a Fekete és az Adriai tenger közt fekszenek, nagyon megnehezítvén egy egységes állam alakulását, kívánatos, hogy az e tájakon elterülő régi történeti államok egymással szövetségre lépjenek, melyet „Dunai-szövetség“-nek lehetne elnevezni“
Egyetlen mondattal a legszélesebb horizontokra nyitott kilátást.

„Az új közbjogi rend alapja a dunai tartományokban az egyes népek szabad beleegyezése volna.“

A tervezet a legdemokratikusabb államberendezkedés lehető-

ségét biztosítja, olyannyira, hogy az Északamerikai Unió vagy Sváje alkotmánya ma sem áll e tekintetben liberálisabb alapokon.

„Az esetre, ha a keleti kérdés a keresztyén népek függetlenségével találna megoldatni, kívánatos, hogy Szerbia s a többi délszláv országok szintén belépjenek a dunai szövetségbe, mely esetben a Kárpátoktól a Balkánig terjeszkednék s állana: Magyarországból, Erdélyből, Horvátországból s a netán Szerbiához csatolandott tartományokból stb.“

Az alaptervezet nyilvánosságra kerülvén, Kossuth rosszalását fejezte ki a titoksértés felett és a dunai konföderáció tervezetéhez írt „Felvilágosítások“-ban kijelentette, hogy a javaslat „nem egyéb, mint egy proponált *értekezleti basis*, melyet nem én fogalmaztam ugyan, de melyhez, csakis mint ilyenhez örömet adtam aláírással megegyezéscmet, mert okom van hinni, hogy ennek folytán az Európának, nem kevésbé mint az érdeklett nemzetek szabadságának érdekében fekvő eszme.“

A szövetségi szerződés első megfogalmazásában 11 alapvető pontot tartalmaz. Az első pont a szövetség államait közösen érdeklő ügyeket említi meg, mint a terület oltalmát, külpolitikát, törvényhozást. A második pont a szövetség haderejére vonatkozik. A harmadik pont kimondja, hogy a szövetség egyes államainak külön külképviselete nem lesz. A negyedik pont a közös kereskedelmi törvényhozásról, a közös pénznemről, súlyról és mértékről intézkedik. Az ötödik pont kimondja, hogy a törvényalkotó gyűlés dönt afelől, hogy a végrehajtó hatalom egy vagy két kamarából álljon-e. A hatodik pont a végrehajtó hatalmat gyakoroló szövetségi tanácsról beszél, mely a közös külpolitika irányát megszabja.

A „Felvilágosítások“-ban Kossuth az egyes pontokhoz magyarázatokat fűz. Így a második ponthoz azt a megjegyzést teszi, hogy a szövetségi kötés szabja meg minden egyes tagállam hadseregének létszámát és ennek viszonyát a szövetségi hadsereghez. Minden egyes tagállam hadiereje saját kormányának felsőbbsege alatt áll. A föderális hadsereg feladata a küllellenség elleni védelem. Az alapterv harmadik pontjában említett külképviselet ügyében Kossuth megjegyzése annyi, hogy a szövetségi diplomácia bizonyosan csak egy lehet, de ezt csak a föderális érdekekre kell érteni, míg a tagállamok különleges érdekeikre nézve tarthatnak külön diplomáciai megbízottat. Az alapterv hetedik pontjában említett hivatalos nyelv kérdéséhez Kossuth a kellemetlen súrlódások kikerülése végett diplomáciai nyelvül az Európában elfogadott franciát tanácsolja.

A nyolcadik pont így szól: „A szövetségi hatóság székhelye váltakozva majd Pesten, majd Bukarestben, egyszer Zágrábban, másszor Belgrádban lesz.“

A kormány székhelyének ilyen változtatását Kossuth célszerűbbnek tartja, mint amolyan Washington-féle állandó centrumot. Kossuth a nemzetiségi sérelmek elkerülését vélte így biztosítani. Nemcsak magasfokú államtudományi képzettség, de a nemzetiségi ügyekben való elmélyedő tájékozottság és érzékenység is kifeje-

zésre jut az ilyen előrelátó gondoskodásban.

A kilencedik pont kijelenti, hogy a szövetségi hatóság sorrendszerinti székhelye egyúttal a szövetség azidőszerinti ideiglenes elnökét is meghatározza. A tizedik pont: „Minden egyes tagállam olyan alkotmányt ad magának, aminő érdekeivel leginkább megegyezik.“

Korunkban, az ököl és erőszak, a „férfias diktatúrák“ embertelen korában csaknem hihetetlenül hangzik, hogy a 48 tanulságain szenvedő Kossuth milyen demokráciáról szötte terveit, valóságos páneurópai gondolat, mai értelemben vett páneurópai eszme csirázik az ilyen megfogalmazásban. Csak Ausztriát akarta e Páneurópából kirekeszteni, mint egy zsarnok államot, sőt az egész szövetség Ausztria ellen irányult, mert hiszen a metternichi oltású Ausztria volt az Európa-ellenesség, éppúgy mint ma a Német Birodalom, amellyel szemben kell helyezni az európaiaságot.

A 11-ik pont a nemzetiségek, vallásfelekezetek egymáshoz való viszonyát rendezi, az előbbi pontokhoz illő liberális szellemben. „Minden község maga határoz hivatalos nyelve fölött.“ A parlamenti tárgyalásoknál minden képviselő tetszés szerint használhatja az országban dívó nyelvek bármelyikét.“ „A törvények a megyékben és a községekben otthonos valamennyi nyelven fognak közzététetni.“

Az alaptervezet zárószövege szinte a fohász pátozáig emelkednek: „Az ég nevére kérem a magyar, a szláv és román testvéreket, borítsanak fátyolt a múlttra s nyújtsanak egymásnak kezét, fölkelvén mint egy ember a közös szabadságért, egy valamennyiünkért a svájciaktól adott régi példa nyomán. Az ég nevére kérem, fogadják el a tervet, mely nem concessio, hanem kölcsönös és szabad szövetkezés. Minden egyes aldunai nemzet, ha sikerülne is maga köré gyűjtenie most máshová tartozó fajrokonait, melynek függetlensége örökös veszélyben forogna s mely szükségkép alárendelve volna idegen befolyásoknak. De ha a magyarok, délszlávok és románok a fönnbbi tervet fölkarolják, elsőrendű, gazdag és hatalmas állam lesznek 30 millió lakóssal, mely sokat fog nyomni Európa mérlegében.“

Ezek a sorok nem most íródtak e zürzavaros, félelmekkel, bizonytalanságokkal tele időben és egész Európát, mint különböző népek szabad hazáját elnyeléssel fenyegető hatalom leigázó léptei közben — ezek a sorok valóban látnoki, költői sorok és hogy a bennük kifejezett „legforróbb vágy, őszinte tanács“ nem valósulhatott meg — ma a kis népek iszonyú drága árat fizetnek botorságukért.

Kossuth büszke volt a szövetség tervére, „talán én voltam az első, ki ezen eszmét mint Európa fejlődésének logikai posztulátumát még 1851-ben szóba hoztam.“

Különös érdekességre tart számot Kossuth javaslata és terve az akkor magyar korona alá eső nemzetiségi területek politikai és jogi viszonyának rendezése a magyarsággal és Magyarországgal szemben.

A tulajdonképeni Magyarországot illető kérdésben, nézeteit.

már 1851-ben, első tervezetében lefektette és 10 év múltán is ehhez tartotta magát, eszerint az országnak nyelvek szerinti feldarabolását s politikai egységének nyelvek szerinti szétszaggatását a leghevesebben ellenzi, e határon belül azonban a nemzetiségi igényeknek, amit csak „az igazság követelhet, a méltányosság kívánhat, a testvér, testvértől, honpolgár polgártársától igénybe vehet“ megadandónak tanácsolja. Így adminisztratív példával is szolgál a Felvilágosítások III-ik fejezetében. „Nem volnék ellene — írja — ha a bánáti határörvidék szerbek által lakott részéből s a Csajkás kerületből, ha szükség a szomszéd megyékből is némely szerbek által lakott részek hozzácsatolásával két új megye alkottassék, melyekben a szerb nyelv politikailag is érvényesíthessék, más fajoknak és nemzetiségeknek sérelme nélkül.“

Horvát-, Tót- és Dalmátországok ügyeiben Kossuth azt vallotta, hogy ezek szuverén államok, „melyek kirekesztően maguk bírnak szuverén joggal magukról rendelkezni.“ Saját tetszésüktől függ, akarnak-e a magyarsággal történelmi kapcsolatba visszalépni, vagy magyar koronától definitive elválni. — „Váljanak békével s Isten segélje külön útjukon.“

Kossuth a szerb nép harcát a török ellen előre látta és előre tudta, hogy a török alóli felszabadulás után, ha a délszlávok egy államba egyesülnek, a horvátok nem igen számíthatnak, „hogy az a periferián kívül fekvő Zágráb felé gravitálhasson“ „sőt el kell ismernök, hogy sok oknál fogva inkább Szerbia látszik annàk magkövéül hivatva lenni.“

Kossuth prófétai meglátása több, mint fél század múlva valósággá vált. A legújabb közép-európai események pedig egyre realisabb színben tüntetik fel a Dunai Szövetség gondolatát is.

F. B.

Répak pálás

Az ötezer holdas Batáry-tanyán dolgoztak napi harminc krajcárért a lányok. Répát kapáltak s daloltak, mert május volt, mikor is bizseregni szokott a fiatal vér. Egy tejfölös szájú ispánka lovagolt néha a leányokig. Cukrosodott nyálú szájjal bámulta a friss, kapáló leányokat. Szeretett volna dévajkodni velök, de félt, hogy kikacagják. Azután pedig az öreg Batáry Tamás is érkezhethet minden percben. Mint az Orbán lelke, olyan volt az öreg. Két deres lovával egyre a dominiumot járta.

A leányok előtt Jusztina szorgoskodott. Ugyanő kezdte az új nótát, ha a régit már befejezték egy-két sóhajjal a leányok. Jusztina félig úrileány lett volna. Talán a Batáryakkal is rokonságban volt. Kurtanemes parasztlány, amilyen sok van a vidékünkön. Erős csípőjű, pirosarcú, melles. Leghátul pedig a két cigányleány kapált: Petyka és Juliska. Ők nem daloltak. Velük nem álltak szóba a többi lányok. Holott ők is harminc krajcárt kaptak a kapálásért.